

UMORSTVA RODITELJA KOJA SU POČINILE ŽENE: ASIMETRIČNA DISTRIBUCIJA UMORSTVA RODITELJA U ODNOSU NA UMORSTVA OČUHA I MAĆEHA

**Phillip C. H. Shon
Sudipto Roy**

Sveučilište u Indiani,

Odsjek za kriminologiju i kazneno pravo.

Joseph Targonski

Sveučilište Illinois u Chicagu,

Odsjek za kazneno pravo

SAŽETAK

Istraživanja sugeriraju da se umorstva roditelja kreću paralelno s drugim umorstvima u svojoj »aktuaciji povezanoj s promjenama u društvenoj strukturi i obrascima. Ona također ukazuju na činjenicu da je smanjenje broja umorstava roditelja uglavnom moguće pripisati smanjenju broja umorstava koja su počinili muški maloljetnici. Međutim, literatura ne kazuje mnogo o istraživanjima umorstava roditelja koja su počinile žene. U ovom istraživanju, upotrijebili smo FBI-eva izvješća Supplementary Homicide Reports (SHR) kako bismo istražili umorstva roditelja koja su od 1976. do 1999. u SAD-u počinile žene. Naše analize rezultirale su s dva otkrića vrijedna pozornosti: (1) krvno srodstvo ne mora nužno ublažiti nasilje, i (2) roditelji se ne suočavaju s najvećim rizikom od umorstva u starosti, kao što sugerira evolucijska psihologija nasilja.

Ključne riječi: umorstva roditelja, žene delinkventi

UVOD

Dok se izrazi «patricide» i «matricide» u engleskom jeziku koriste za opis umorstva oca i majke (ocoubojstvo i materoubojstvo u hrvatskom), izraz «parricide» koristi se za opis umorstva bliskih rođaka i kraljeva (Heide, 1992). Iako su takva umorstva bila predmetom istraživanja psiholoških znanosti (Millaud i sur., 1996; Weisman i Sharma, 1997), pregled literature otkriva da je većina istraživanja uglavnom usmjerena na muške počinitelje (npr., Champion i sur., 1985). Kad su se istraživala umorstva koja su počinile žene, istraživanja su obično bila ograničena na umorstva intimnih partnera i dojenčadi (vidi Brown, 1987; Brown i Williams, 1993; Ogle i sur., 1995; Jensen, 2001; Walker, 1989, 2000). No, malo je pozornosti posvećeno umorstvima roditelja koja su počinile žene. Ovaj članak nastoji popuniti tu prazninu.

Upotrijebili smo FBI-eva izvješća Supplementary Homicide Reports (SHR) kako bismo istražili umorstva roditelja koja su u SAD-u počinile žene od 1976. do 1999. Kako bismo naglasili razlike u klasifikacijama umorstva roditelja i kako bi rad bio jasniji čitateljima, služili smo se s tri skraćenicice kako bismo klasificirali umorstva roditelja u skladu sa spolom počinitelja i žrtve: Umorstvo roditelja koje su počinile žene (Female Offender Parricide (FOP)), ocoubojstvo koje su počinile žene (Female Offender Patricide (FOPat)), i materoubojstvo koje su počinile žene (Female Offender Matricide (FOM)). Specifično, razdvojili smo FOP-ove utemeljene na varijablama poput dobi žrtve i počinitelja, kategorija odnosa (biološki roditelji i usvojitelji), i korištenja oružja. Tom smo prilikom istražili održivost jedne teorije o umorstvima koja je imala osobito snažan utjecaj, tj. teorije o umorstvima koju je stvorila evolucijska psihologija (Daly i Wilson, 1988a).

U zaključku, raspravljamo o implikacijama naših otkrića na politiku. Dajemo specifične preporuke pomoću kojih bi se u budućnosti mogla spriječiti umorstva roditelja, osobito u svjetlu očekivanog porasta starijeg stanovništva.

UMORSTVA RODITELJA KOJA SU POČINILE ŽENE U OPĆEM KONTEKSTU UMORSTAVA

Činjenica da muškarci igraju glavne uloge, kao žrtve i osumnjičeni, u drami smrtonosnog nasilja koja se odigravala tijekom raznih povijesnih razdoblja i u raznim okruženjima, dobro je poznat kriminološki truizam (Block i Block, 1991; Lane, 1997; Short, 1997). Bilo da je riječ o sukobu zbog kocke ili reakciji na napad na «čast», počinitelji umorstava jednako su vjerojatno bili neznanci i/ili usputni poznanici, a često i mladi, siromašni i pripadnici etničkih manjina (Lane, 1979; Butterfield, 1995; Wolfgang, 1958). I dok je istraživanjima i teorijama o muškom nasilju u literaturi posvećeno mnogo pozornosti (npr., Newburn i Stanko, 1994.; Polk, 1994), teorije o FOP-ovima specifične za ženski spol vrlo su rijetke (vidi Heide, 1999: 29).

Činjenica da postoji zamjetan nedostatak teorija i empirijskih radova povezanih s umorstvima roditelja koja su počinile žene djelomično je i rezultat vrlo neravnomjerne distribucije spolova u takvim zločinima. Primjerice, u jednom od prvih važnijih istraživanja umorstva roditelja koja su se koristila SHR-om, otkriveno je da su djeca dvostruko češće ubijala očeve nego majke (Heide, 1993a). U novijoj analizi otkriveno je da su muškarci odgovorni za preko 70% umorstava roditelja u SAD-u od 1976. do 1998. (Shon i Targonski, 2003). Iako su umorstva roditelja relativno rijedak oblik umorstava, ona odražavaju opći obrazac umorstava, pa je tako ubojstvo roditelja i rođaka pretežno muški fenomen. (Heide, 1992). Činjenica da su muškarci mnogo češće žrtve i počinitelji umorstava objašnjava djelomice činjenicu da se rijetko piše o ženama u kontekstu umorstva roditelja.

Zanemarivanje žena u literaturi o umorstvima roditelja odražava i predrasudu u aktivnosti stvaranja teorija. Kanonička kriminološka teorija kazuje da je teorija zločina «općenita». Pod tim se želi reći da bi trebala biti primjenjiva na oba spola, bez obzira na strukturalne, povijesne, kulturalne i situacijske sile koje bi mogle pospješiti ili onemogućiti ponašanje koje krši pravila. Zbog toga, teorija zločina specifična za pojedini spol često se smatra nepotrebnom (Smith, 1979; Smith i Paternoster, 1987). Ta teoretska težnja prema spolnoj neutral-

nosti bila je izvor kritika u kriminološkoj literaturi, budući da ignorira razlike, dok istovremeno stvara fiktivnu istovjetnost spolova. (Messerschmidt, 1993). Ova tendencija prema spolnom sljepilu odražava se čak i u postojećoj tipologiji počinitelja umorstva roditelja.

Utjecajan Heideov (1992) rad o umorstvu roditelja među adolescentima klasificirao je adolescentne počinitelje umorstva roditelja (u daljnjem tekstu APO) na tri tipologije:

- (1) Teško zlostavljano dijete trpjelo je fizičko, seksualno, psihološko i verbalno zlostavljanje od strane roditelja i umorstvo smatra jednim načinom bijega. Heide (1992) smatra da taj tip prekršitelja smatra najčešći tip APO-a, tj. one koji umorstvo čine iz očaja.
- (2) Dijete s teškom mentalnom bolešću odnosi se na APO-e koji u napadu deluzija, psihoze i/ili shizofrenije ubijaju svoje roditelje.
- (3) Opasno antisocijalno dijete motivirano je vlastitim interesom, bez suosjećanja prema drugima, i u stanju je proživjeti samo «najpliće emocije» Heide (1992) tvrdi da je taj tip APO-a sličan serijskim zločincima - grabežljivcima, jer njihovi zločini sadrže sekvencijalnu i progresivnu logiku: APO-i obično čine niz prijestupa protiv imovine, životinja, te nefatalne napade na ljude, koji prethode budućem nasilju (vidi Merz-Perez i Heide, 2004). Jednom riječju, radi se o sociopatima.

I dok je Heideova (1992) tipologija utjecala na stvaranje strukturalnog okvira za klasifikaciju, opis i razumijevanje APO-a i njihovih korelata, sama tipologija sadrži ozbiljna ograničenja. Prije svega, Heideov (1992) rad eksplicitno se fokusirao na umorstva roditelja koja su počinili adolescenti. Iako ne želimo ulaziti u potpuno nevezanu raspravu o konstitutivnim elementima adolescencije (tj., početku, trajanju, kraju, i ritualnim ceremonijama koje obilježavaju te faze), umorstva roditelja koja su počinile osobe mlade od 18 godina imaju relativno stabilnu stopu, 25% od 1976. do 1986. (Heide, 1993a), a 25.4% od 1986. do 1999. (Heide and Petee, 2003). Ako adolescenciju definiramo tako da u nju ulaze i osamnaestogodišnjaci i devetnaestogodišnjaci (koji su po zakonu odrasle osobe), za ista ta dva razdoblja, brojka raste na 36% i 36.6%. U osnovi, Heideova tipologija (1992) umorstva roditelja može se primijeniti na oko trećinu svih slučajeva. Preostale dvije trećine (odrasle osobe) zahtijevaju drukčiju klasifikaciju i daljnje pokušaje obrazloženja.

Trodijelna tipologija temelji se na sedamdeset i pet adolescenata «optužena za umorstvo ili pokušaj umorstva» (Heide, 1992: 36). Samo sedam od sedamdeset i pet slučajeva (9.3%) odnosilo se na izvršena umorstva roditelja. Iako Heide priznaje kako se «čini da je sedam slučajeva malo» za mogućnost generalizacije, oni imaju važnu funkciju «zato što opisuju obilježja tih individua, osobito u odnosu na literaturu o APO-ima» (Heide, 1992: 36). Iako studije slučaja daju kakav-takav uvid u tragične živote zlostavljanih adolescenata, ograničeni uzorak stvara opravdanu sumnju u valjanost same tipologije. Štoviše, i tih sedam slučajeva daje povoda gore spomenutoj teoretskoj kritici.

Od sedam APO-a, samo je jedan bila djevojka, koju je njezin otac otvoreno i prikriveno seksualno zlostavljao. Njezine specifičnosti objašnjene su kao funkcija «razvoja osobnosti» a ne «spolne razlike» (Heide, 1992:171). To usamljeno iskustvo ženske APO kao žrtve seksualnog zločina već ukazuje na ranjivost i potencijalni izvor sukoba koji se različito stratificira prema spolu; drugim riječima, djevojke (kćeri) izložene su rizičnim faktorima koji su kvalitativno različiti od rizika kojima su izloženi sinovi. Stavljanje djevojaka, žena i muškaraca u jednu spolno neutralnu analitičku kategoriju bez istraživanja dinamičkih, kontekstualnih faktora negira iskustvo, viktimizaciju i teorije o ženskim APO-ima. To nas navodi na pitanje: ne postoje li razlike u spolovima ne samo kod umorstava roditelja, nego i kod umorstava općenito? Kako su konteksti u kojima žene ubijaju strukturirani različito od konteksta u kojima ubijaju muškarci?

Postojeća istraživanja ukazuju na činjenicu da je distribucija žrtava umorstava koje su počinile žene odnosno situirana u skladu s normativnim društvenim uređenjem. Ubojstva supruga i djevojaka koja su počinili njihovi muški partneri predstavljaju logičan nastavak nasilnog ponašanja i pokušaja uspostave seksualne kontrole (Buss, 2005; Daly i Wilson, 1988a); kao što su istraživači primijetili, postoji dugo razdoblje verbalnog, psihološkog, fizičkog i seksualnog zlostavljanja koje prethodi umorstvu (Browne i Williams, 1999.; Walker, 2000). S druge strane, žene češće ubijaju u kontekstu samoobrane nego u kulminaciji konstelacije zločina povezane s rođacima, to jest, žene koje ubijaju muške partnere čine to kao posljednji izlaz, najčešće u obrani sebe, djece ili drugih članova obitelji (Browne, 1987), ili je njihov čin umorstva čin očaja usmjeren na najbliže prikladne osobe koje se ne mogu braniti - njihovu djecu (Ewing, 1990; Hanawalt, 1986).

Činjenica da se učešće žena u umorstvima, pri čemu su one počiniteljice u čedomorstvu i žrtve i počiniteljice u umorstvima intimnih partnera, djelomično je moguće objasniti činjenicom da je njihova uloga od početka strukturalno propisana: od žena se normativno i kulturalno očekuje da internaliziraju svoj gnjev i frustraciju, umjesto da ih usmjere prema van (Messerschmidt, 1993). Istraživači su smatrali da je ta «majčinska» uloga primarnih skrbnica i njegovateljica u obitelji nekonzistentna s nasilnim ponašanjem (Jensen, 2001). Zahvaljujući tome, jedna teorija o ubojstvima koja čine žene smatra da ti društveni inhibitori, zajedno sa situacijskim stresom, stvaraju relativno stabilne stope nasilja «isprekidane povremenim slučajevima ekstremnog nasilja» (Ogle i dr., 1995: 173).

Smatralo se da se smanjenje FOP-ova nakon dobi od dvadeset godina može pripisati činjenici da djevojke bježe od kuće i očeva - zlostavljača bez intervencije predstavnika zakona. Shon i Targonski (2003) utvrdili su da su žene ubijale rjeđe od muškaraca, ali kad jesu ubijale, češće su ubijale svoje očeve (vidi i Heide, 1992). Prema Shonu i Targonskom (2003), ako postoji dodirna točka između FOP-ova i muških počinitelja patricida, to je činjenica da su očevi najčešće izloženi smrtonosnom nasilju i od sinova i od kćeri. Smanjenje stope umorstva roditelja u SAD-u uglavnom je posljedica smanjenja stope ocoubojstva koja vrše muški maloljetni prijestupnici. Tako se manji broj počiniteljica umorstva općenito, osim umorstava intimnih partnera i čedomorstava, odražava i kod umorstva roditelja.

I dok rad Shona i Targonskog (2003) istražuje promjene i trendove u umorstvima roditelja tijekom vremena (1976-98), i kod većeg broja slučajeva (N=6629), u njihovom radu postoje dvije empirijske i teoretske slabosti: (1) nisu sustavno istražili razmjere i obilježja umorstva roditelja koja su počinile žene (tj, FOM) iako su uočili stabilnost tog fenomena tijekom vremena. (2) Njihove analize spajaju kategorije žrtava specifične za odnose povezane s logikom roditeljskih sukoba (biološki roditelji i usvajatelji). Iako rad Heidea i Petee (2003) naglašava tu razliku, čitateljima je pružen deskriptivni sažetak, a ne trendovi kroz vrijeme. Ta dva nedostatka osobito su važna zato što počiniteljice umorstva roditelja stoje na teoretskom križanju tri ključne varijable koje mogu rasvijetliti te tipove umorstva: (1) definicija «obitelji» (2) seksualni pristup i (3) socijalne mreže.

Iako je obitelj primarna društvena jedinica, kriminolozi su je smatrali jednom od najnasilnijih

društvenih skupina: «Osobu će prije udariti ili ubiti drugi član obitelji u vlastitom domu nego bilo tko drugi, bilo gdje drugdje» (Gelles i Strauss, 1985:88). Kad su Daly i Wilson (1988a, b) ispitivali podatke o umorstvima u Detroitu, otkrili su da se 48% umorstava dogodilo između poznanika koji nisu bili u rodu, 27% između neznanaca, a 25% između «rođaka». Kad su analizirali umorstva, otkrili su da su u obiteljima najčešća dva tipa ubojstva: ubojstva intimnih partnera (npr. muževi i žene ubijaju jedni druge) i ubojstva djece. Daly i Wilson načinili su kritičnu razliku između genealoških žrtava, tj. onih povezanih krvlju, i bračnih žrtava, onih povezanih brakom. Ta kvalifikacija važna je, budući da preoblikuje konstitutivne elemente «obitelji».

✦ Istraživanje sugerira da je umorstvo kulminacija dugotrajnog zlostavljanja kad je riječ o umorstvima intimnih partnera, i da se najčešće događa kad žene pokušavaju napustiti vezu (Walker, 1979). Prije toga, muževi zlostavljaju žene na razne načine: kontroliraju kretanje žena, njihovo vrijeme i socijalne mreže (Browne, 1987; Dobash i Dobash, 1979, 1984). Prema evolucijskoj perspektivi, muškarci pribjegavaju takvim ponašanjima zato što je riječ o dvoje potpunih stranaca - koji ne dijele genetičku povijest - koji su stvorili društveni odnos putem verbalnog obećanja, i zato što «zdravlje» braka i partnera ovisi o ženskoj vjernosti i sposobnosti rađanja djece, pa muškarci pokušavaju kontrolirati svaki aspekt života svojih partnerica kako ne bi ispali rogonje - naivci (Daly i Wilson 1997; Daly i sur., 1982b).

Daly i sur. (1982b:17) pišu da će se muška ljubomora vjerojatnije vrtjeti oko seksualne aktivnosti žene zato što «reproduktivna prijetnja od ženine nevjere leži u riziku od oplodnje tuđom spermom, dok reproduktivna prijetnja od muževe nevjere leži u riziku manjka resursa». To jednostavno znači da je sigurnost da će dijete naslijediti majčine gene pedeset posto, bez obzira na to s kime je zatrudnjela, dok to ne vrijedi za muškarce. Zato muškarci - rogonje riskiraju ulaganje dragocjenih resursa u odgoj tuđeg potomka.

Važan koncept u evolucijsko - socijalno - psihološkoj teoriji nasilja je zdravlje: «evolucijski stav je da su temeljne percepcije vlastitog interesa kojeg dijele svi normalni članovi neke vrste proizvod duge povijesti prirodnog i seksualnog odabira i stoga se može očekivati da će iskazivati 'dizajn' koji promovira zdravlje (genetičkih nasljednika)» (Daly i Wilson, 1999:59). Drugim riječima, to znači da će se ljudi ponašati nasilnije prema onima koji ne dijele njihovu krv: članovi naših obitelji i rođaci

dijeje slične gene, pa napad na nositelje tih gena ugrožava preživljavanje genetske loze. U teoriji, ljudi bi trebali biti manje nasilni prema članovima svoje obitelji: «prirodna selekcija stvara 'nepotizam' ili sklonost diskriminaciji u korist krvnih srodnika» (Daly i Wilson, 1988a: 18). Kod drugog tipa ubojstva učestalih u obitelji taj je stav još više potvrđen. Kad su Daly i Wilson (1988a) istraživali ubojstva djece, otkrili su da poočimi i maćehe mnogo češće ubijaju svoje pastorkе. Štoviše, otkrili su kvalitativnu razliku (u težini rana) između nasilja koje su počinili biološki očevi i nasilja poočima. I opet, pravilo nepotizma predviđa da će nasilje među roditeljima i potomstvom biti blaže zato što dijele genealošku vezu (Daly i Wilson, 1988a).

No, ako postoji «kost razdora» među roditeljima i djecom, kako tvrde Daly i Wilson (1988a: 119), ona je povezana s «raspodjelom roditeljskog ulaganja». Prema toj teoriji, vrijednost roditelja smanjuje se s godinama: izloženi su najvećem riziku kad ostare i postanu problem svojem potomstvu. To osobito vrijedi ako su roditelji djecu dobili u «dobi starijoj od nacionalnog prosjeka» (vidi Daly i Wilson, 1988a: 103). Kod počiniteljica umorstva roditelja, pravilo nepotizma i raspodjela rizika roditelja sijeku se na dva ključna načina povezana s logikom roditeljskog sukoba.

Prvo, dok su dječaci često mete seksualnih prijestupa počinitelja izvan obitelji (npr. pedofila), obrasci viktimizacije pokazuju znakovitu dosljednost u spolu izabrane žrtve (Rice i Harris, 2002). Zapravo, dvostruko je vjerojatnije da će djevojke postati žrtve seksualnih zločina. (Dube i Hebert, 1988). Ako su djevojke žrtve, velika je vjerojatnost da je počinitelj član obitelji koji živi u istoj kući s njima (Murray, 2000). Zato je viktimizacija kod seksualnih zločina u domu mnogo češća kod žena, dok su počinitelji tih zločina u velikoj većini muškarci: odnos oca i kćeri najosjetljiviji je društveni odnos, čak i u primarnoj društvenoj jedinici (deChesnay, 1985). Rizik od viktimizacije značajno raste ako u kućanstvu živi očuh (Finkelhor i dr., 1988).

Drugo, logika roditeljskih sukoba koja se odnosi na majke kaže da bi one najrjeđe trebale biti žrtve FOP-a, prema logici evolucijske teorije nasilja, budući da ne predstavljaju izravnu prijetnju kćerima kao očevi (tj. kod seksualnog zlostavljanja), i budući da je kod njih varijanca roditeljstva upola manja. Nadalje, evolucijska teorija nasilja predviđa da će se roditelji suočiti s najvećim rizikom od umorstva u starosti, kad postanu teret djeci. S druge perspektive, biološke majke bile bi najmanje vjerojatne žrtve FOM-a budući da su majke kulturalni

prenositelji tradicionalne ženske uloge skrbnica i njegovateljica. Majke, kao integralne osobne mreže potpore i mehanizmi pomoći kćerima, ublažuju stresne životne okolnosti (Jensen, 2001). Ako ima istine u kulturalno najraširenijim mitovima i bajkama o zlim maćehama, onda bi teoretski one, a ne majke, trebale biti najlogičnije žrtve FOM-a.

PODACI I METODE

† Ovaj projekt služi se podacima dobivenim of FBI-evih izvješća Supplementary Homicide Reports (SHR). SHR je jedna od najopširnijih baza podataka o ubojstvima u SAD-u. Za svako ubojstvo prikupljaju se podaci o upotrijebljenom oružju, okolnostima zločina, vezi žrtve i počinitelja, rasi i spolu žrtve i počinitelja. (vidi Riedel, 1999). Policijske agencije iz cijele zemlje svaki mjesec šalju podatke, koje zatim kompilira odjel FBI-ja za programe i potporu. Iako podaci iz SHR-a nisu imuni na netočnosti iz policijskih izvješća, SHR je jedno od najpouzdanijih, najpoptežnijih i najčešće ažuriranih sredstava raspoloživih za istraživanje ubojstava. † SHR je set podataka koji se temelji na pojedinim incidentima, tj. podaci se prikupljaju o svakoj pojedinom ubojstvu, a ne na temelju mjesečnih sažetaka. Stoga u svakom incidentu može sudjelovati više od jednog počinitelja i/ili više od jedne žrtve. Podaci se kodiraju u dva odvojena dosjea, jedan za žrtvu i jedan za počinitelja. U svakom dosjeu slučaj predstavlja žrtvu ili počinitelja.

U ovom istraživanju upotrijebljeni su podaci o žrtvama i podaci o počiniteljima, zavisno o potrebi. Od 452.965 žrtava umorstva zabilježene od 1976. do 1999., njih 1026 (.2%) bili su FOP. Izabrali smo slučajeve koji su na varijabli «odnos žrtve s prijestupnikom» kodirani kao otac, majka, očuh ili maćeha. Jasno nam je da smo zbog toga izgubili određeni broj slučajeva zato što FBI ne uključuje osobe koje su igrale «očinsku/majčinsku ulogu», primjerice dečke ili djevojke roditelja koji su živjeli s djecom, ali to ograničenje je inherentno u samim podacima. Čini se da su neki slučajevi pogrešno kodirani - primjerice, očita je pogreška u kodiranju slučaja pod šifrom «ubojstvo roditelja» u kojem žrtva ima 12 godina, a počinitelj 39. To je rezultiralo gubitkom 95 slučajeva. Nadalje, iz naših smo podataka eliminirali slučajeve u kojima je dob žrtava klasificirana kao 99 (nepoznata) i 98 (sve dobi iznad 98), budući da nije bilo moguće utvrditi pravu dob žrtava. Eliminirani su i svi slučajevi s više počinitelja i žrtava, što je ukupni broj slučajeva smanjilo na 791. Da bismo izračunali stope, † od Američkog ureda za popis stanovništva dobili smo podatke o broju stanovnika.

Pomoću ovog bogatog izvora podataka mogli smo istražiti FOP-ove na nacionalnoj razini. Cilj nam je bio istražiti sve FOP-ove i usporediti rezultate s otkrićima i teorijama utemeljenima na malim † uzorcima. Istraživali smo nekoliko elemenata FOP-a koje je bilo moguće razaznati iz SHR-a: spol, dob, oružje i kategorije žrtava s obzirom na odnos (biološki roditelji - usvojitelji). Podatke o okolnostima zločina nismo uključili u istraživanje zbog visoke stope podataka koji nedostaju i dvosmislenih podataka.

Od 791 žrtve FOP-a, 502 (63.4%) su bile «bijelci» 279 (35.2%) «crnci» 3 (.3%) američki Indijanci, 5 (.6%) Azijati ili stanovnici pacifičkih otoka, a 2 (.2%) nepoznati. Međutim, te brojeve treba interpretirati pažljivo, jer kategorije su pokazatelji rase, a ne etničke pripadnosti. Primjerice, FBI ne pravi razliku između bijelaca i Hispanaca. Time dva različita naroda spaja u jednu rasnu kategoriju. Isto tako, ljudi karipskog i afričkog porijekla klasificirani su pod isti rasni kod kao «crnci». Nadalje, u SHR-u nema varijabla koje indiciraju društvenu klasu. Iako bi tradicionalna društvena strukturalna analiza rase i klase upotpunila rad, nismo to mogli učiniti zbog inherentnih ograničenja podataka.

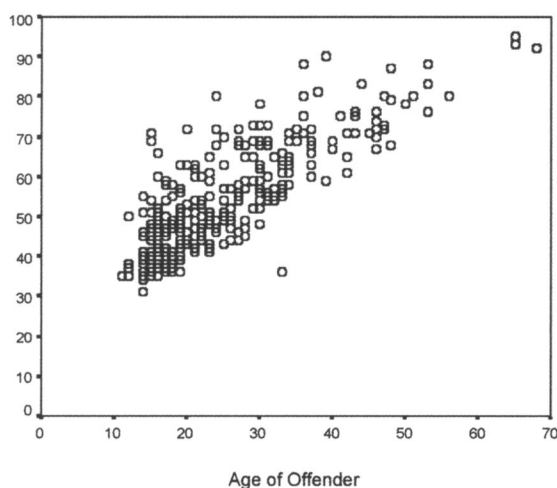
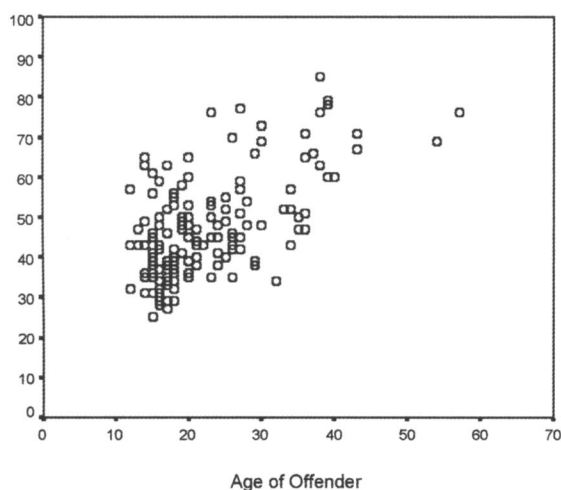
Umjesto da se oslanjamo na statističku analizu, † primarno smo se služili grafičkom analizom da bismo izrazili trendove u umorstvu roditelja (vidi Tufte, 1983) Ta tehnika primijenjena je na istraživanje ubojstava. Pokazalo se da je to snažno analitičko oruđe (Maltz, 1998). U ovom članku primarno smo se koristili grafičkim metodama analize.

REZULTATI

Kategorije žrtava po dobi i odnosu s počiniteljem

Počiniteljice umorstva roditelja (FOP) slične su općem uzorku počinitelja ubojstva i ubojstava roditelja: od 791 slučaja FOP-a, u 466 (58.9%) slučajeva očevi su bili žrtve. Od 466 žrtava, 318 (68.2%) su bili biološki očevi, a 148 očusi. † Naši podaci pokazuju, dakle, da genealoška veza - pravilo nepotizma - ne mora nužno ublažiti nasilje između dvoje krvnih srodnika.

Dob žrtava i počinitelja FOP-a također je vrijedno otkriće. Postoji skupina bioloških očeva koji su ubijeni krajem tridesetih i tijekom četrdesetih godina života. Kada kćeri ubijaju biološke očeve, to najčešće čine kad je ovima od 41 - 50 godina (31.1%), 51-60 (24.2%), i 61-70 (15.7%) godina. Suprotno evolucijskoj teoriji o umorstvu roditelja, očeve manje ubijaju u najdubljoj starosti: 81-90

FOPat (Biološki očevi), 1976-1999**FOPat (Očusi), 1976-1999**

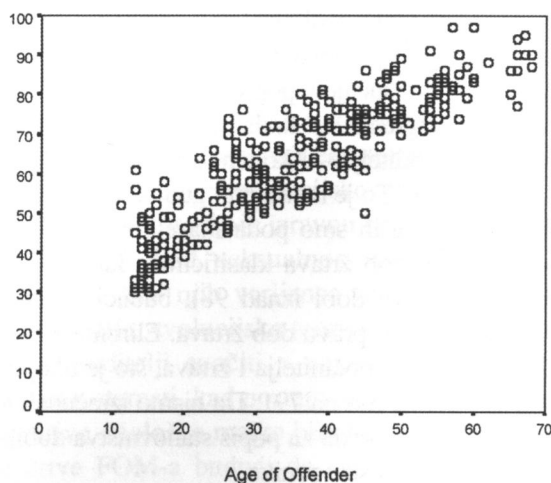
(2.5%) i 71-80 (11%). To otkriće moguće je primijeniti i na očuhe, jer samo 6.1% očuha ubijeno je u najdobljjoj starosti (71-80); između dobi 61-70 (8.8%), 51-60 (16.2%). Dakle, naša otkrića ne podržavaju teoriju evolucijskih psihologa koji tvrde da rizik od ubojstva za roditelje raste s godinama.

Međutim, kao što ilustrira slika 1, postoje značajne razlike u obrascima viktimizacije bioloških očeva i očuha. Kod očeva postoji jasno vidljivo razdoblje viktimizacije, ali taj je obrazac za očuhe ravnomjerno raspoređen tijekom odrasle dobi (30-te, 40-te i 50-te godine); za njih, rizik od ubojstva dugotrajniji je. Prema našim podacima, kćeri najčešće ubijaju očuhe u dobi od 41 do 50 godina (33.1%) i od 31-40 godina (29.7%). Taj obrazac možda je povezan s «kosti razdora» između očeva i kćeri. Prema našim podacima,

57.4% kćeri ubilo je svoje očuhe dok su bile mlade od dvadeset godina. Kćeri koje su ubile biološke očeve u dobi ispod dvadeset godina predstavljaju 44% slučajeva - ta su ubojstva grupirana u dobi očeva od 30 i 40 godina. Činjenica da su biološki očevi i očusi ubijeni u različitoj dobi zahtijeva daljnju diskusiju.

Činjenica da u životu počinitelja ubojstva roditelja i usvojitelja postoji povijest verbalnog, fizičkog, psihološkog i seksualnog zlostavljanja kriminološki je, psihijatrijski i klinički postulat (Campion i dr., 1985; Corder i dr., 1976; Ewing, 1990; Heide, 1996; Millaud i dr., 1996; Raizen, 1960; Tanay, 1975). Nadalje, kao što su prethodna istraživanja uočila, maloljetni počinitelji ubojstva roditelja i usvojitelja primarno su žrtve fizičkog, psihološkog, verbalnog i seksualnog zlostavljanja, ili su svjedočili tim događajima i napokon se «suprotstavili» svojim despotskim, zlostavljačkim očevima. (Shon i Targonski, 2003); no, kad se zlostavljane kćeri suprotstave svojim očevima, njihova je situacija možda povezana s životnim uvjetima njihovih majki i odnosima u kućanstvu.

Prisutnost očeva u domu je «longitudinalno», dok je prisutnost očuha «transverzalno», što se možda odnosi na «kost razdora» između očeva i kćeri: kćeri su potencijalne mete seksualnih težnji svojih očeva (Rice i Harris, 2002). Biološki očevi vjerojatnije će biti uključeni u njegovanje i odgoj djece, što može inhibirati njihovu seksualnu želju prema kćerima (Rice i Harris, 2002). Dakle, prisutnost bioloških očeva možda će umanjiti vjerojatnost incestuoznih veza s kćerima. Međutim, očusi nemaju potporu spomenute hipoteze Westermarck, zato što njihov ulazak u kućanstvo određuje

FOMat (Biološke majke), 1976-1999

količinu i razinu skrbi koju će investirati - ako to uopće i čine. Njihova prisutnost u novom kućanstvu, kao i postojanje raspoložive žrtve kao potencijalnog seksualnog partnera, relevantni su za razumijevanje logike sukoba između očuha i pastorka (Daly i Wilson, 1988a). Taj odnos između očuha i kćeri, pored vremenskog ograničenja, pojačan je i negenealoškim odnosom. Ta razlika između bioloških očeva i očuha možda objašnjava razliku u obrascu viktimizacije povezanom s dobi.

Kćeri će najvjerojatnije ubiti majke u dobi od 71 do 80 godina (26%), a najrjeđe u dobi od 31 do 40 godina (9%). No, majke će jednako vjerojatno umrijeti u 40-tima (12.5%), 50-tima (19.6%), i 60-tima (18%). Zapravo, relativno su najsigurnije u najstarijoj dobi (81-90, 13%) kao i u najmlađoj dobi (31-40, 9%). Kao što ilustrira slika 2, viktimizacija majki podjednako je raspoređena kroz sve životne dobi. No, osobitu pozornost valja posvetiti genealoškoj vezi između ubojica i žrtava. Od 325 žrtava FOM-a, 311 slučajeva (95.6%) bile su biološke majke; u samo 14 slučajeva (4.3%) kćeri su ubile svoje maćehe. Ovo otkriće na dva se načina suprotstavlja evolucijskoj teoriji o umorstvu roditelja: (1) majke nisu u najvećoj opasnosti od ubojstva u najstarijoj dobi, kad su najranjivije i najvjerojatnije financijski teret (2) kćeri ne vrše diskriminaciju u korist krvnih srodnika. Zapravo, čini se da vrijedi upravo suprotno.

Oružje počiniteljica umorstva roditelja

I dok se prema anegdotalnim izjavama čini da su noževi i drugo hladno oružje omiljeni izbor počinitelja umorstva roditelja, nedvosmisleno je dokazano da se u takvim slučajevima najčešće koristi vatreno oružje (Heide, 1993a, b; Heide i Petee, 2003; Shon i Targonski, 2003). No, umor-

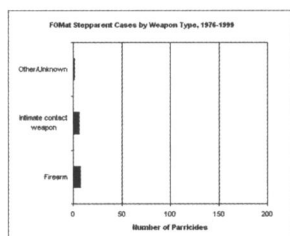
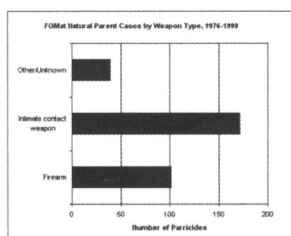
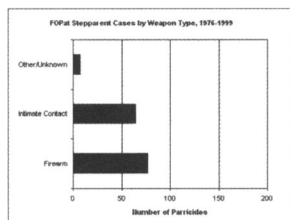
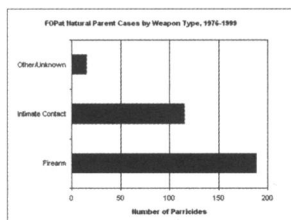
stvo roditelja kreativan je zločin, jer postoje brojni načini da djeca ubiju svoje roditelje. Zato smo, za potrebe ovog projekta, upotrebu oružja podijelili na 4 kategorije: (1) vatreno oružje (2) intimni kontakt (3) ostalo (4) nepoznato.

Kategorija vatrenog oružja uključuje široki raspon oružja, od pištolja, preko sačmarica do automatskih pušaka. Kategorija intimnog kontakta uključuje metode poput noževa, tupih predmeta, osobnog oružja (npr. ruku i nogu), guranja kroz prozor, utapanja, davljenja i gušenja. Tu smo kategoriju izdvojili zato što davljenje, gušenje, ubadanje, utapanje i udaranje na smrt zahtijeva od počinitelja da dođe u intimni kontakt sa žrtvom. Za razliku od vatrenog oružja, ovi načini ne dopuštaju počiniteljima da stoje na udaljenosti i ubiju osobu neosobnim povlačenjem okidača - potrebno je upotrijebiti određenu fizičku snagu da bi se žrtvi prouzročila fatalna ozljeda. (Grossman, 1995). Ta kategorija razlikuje se od treće: «ostalo» uključuje metode poput upotrebe otrova, eksploziva, droge i vatre, što omogućava maksimalnu udaljenost od žrtve. Kategorija «nepoznato» predstavlja slučajeve u kojima način ubojstva nije utvrđen i kodiran u podacima.

U skladu s Heideovom (1993b) «hipotezom o fizičkoj snazi», naši rezultati ukazuju na činjenicu da su očevi najčešće ubijeni vatrenim oružjem (59%, bioloških očeva, 52% očuha). Naravno, tinejdžerkama je teško fizički svladati očeve. Vatreno oružje neutralizira veliki nerazmjer u fizičkoj snazi. No, ta razlika u fizičkoj snazi manje je izražena između kćeri i majki, jer naša otkrića pokazuju da je 55% majki (bioloških) ubijeno metodom intimnog kontakta. Kćeri su ubijale svoje majke tom metodom dvostruko češće nego vatrenim oružjem. (32.5%).

DISKUSIJA

Prema postavkama evolucijske psihologije, teret koji predstavljaju roditelji relativan je faktor koji ovisi o dobi počinitelja, a ne apsolutan faktor koji ovisi o dobi žrtve. No, kako i zašto očevi i majke od 45 godina postaju teret djeci od 14 godina pitanje je koje zahtijeva objašnjenje. Prije bi vrijedilo suprotno. U tom smislu, najstariji roditelji, u apsolutnom smislu, zaista postaju teret - za svoje skrbnike. Iz našeg istraživanja 791 slučaja u 23 godine, sukob između kćeri i roditelja mijenja se kroz razne faze života. Otkrili smo da čak i naše kategorije umorstva (FOPat, FOM), kao i aksiomatička tipologija APO-a, možda ne prika-

zuju u potpunosti dinamiku koja djeluje u FOP-ovima. Da bismo razumjeli umorstva roditelja, u diskusiju o njima potrebno je, osim kontekstualnih, situacijskih i psiholoških događaja koji su im prethodili, i dinamike u takvim okruženjima, uključiti i raspravu o političkim, ekonomskim i povijesnim faktorima. Jednako je važno da razmotrimo izvor konflikta između roditelja i djece, kao i moguću dobit počinitelja.

Prema našoj analizi kliničkih izvješća i novinskih napisa, čini se da se FOM-ovi razlikuju po karakteru i naravi sukoba koji ovisi o dobi i životnoj fazi počinitelja i žrtava. Primjerice, tipičan scenarij FOM tinejdžerke izgleda ovako:

«Dana 25. svibnja 1987., petnaestogodišnja Andrea Williams, naoružana vojničkim nožem, i njezin osamnaestogodišnji dečko, Mario Garcia, naoružan mačetom, isjekli su Andrejinu majku zato što je htjela okončati njihovu romancu» (Ewing, 1990: 131).

Poput šekspirijanske tragedije koja je pošla ukrivo, majka iz navedenog slučaja pokušala je zabraniti vezu dvoje tinejdžera. No, umjesto da su svoj bijes i frustraciju usmjerili unutar sebe (dvstruko samoubojstvo i/ili ubojstvo i samoubojstvo), nezadovoljni ljubavnici izrazili su gnjev prema izvoru svojih problema. Upotrijebljeno je hladno oružje, a ne vatreno, što je karakteristično za bijes koji prati FOM-ove. No, to je umorstvo lakše shvatiti kao sukob ljubavnog trokuta, jer njegova klasifikacija kao umorstvo roditelja ne govori nam gotovo ništa o samom zločinu. Majka je svojevrsan teret, ali samo zato što stoji na putu kćerinog ljubavnog života, ne zato što predstavlja pritisak njezinim resursima.

Razmotrite ovaj slučaj: sredovječna žena (trideset i šest godina) zadavi svoju majku (šezdeset i osam godina) kako bi joj ukrala mjesečne prihode od socijalnog osiguranja. Počiniteljica tri godine dobiva čekove, sve dok je napokon ne uhvate.¹ Ovo ubojstvo podsjeća na dobro isplanirano i izvršeno grabežno umorstvo, na ne na umorstvo roditelja. Razmotrite i slučaj u kojem kćeri svojoj majci ubrizgaju smrtonosnu dozu lijekova kako bi okončali njezinu patnju zbog smrtonosne bolesti, ili slučaj u kojem kćer udavi svoju majku oboljelu od Alzheimerove bolesti u kadi dok je kupa. Obična klasifikacija tih umorstava kao «umorstva roditelja» gotovo je besmislena, ako se ne uključe

i detalji o kontekstu. Kad se utvrdi izvor sukoba, žrtve i počinitelji osvijetlit će narav takvih zločina. Posljednja dva slučaja mogu se klasificirati i kao slučajevi eutanazije i skrbnštva koje se pretvara u fatalno zlostavljanje starije osobe.

Ako se vrijednost roditelja smanjuje s godinama i ako roditelji postaju teret svojoj djeci, to se događa zato što njihovi materijalni resursi polako nestaju s godinama, dok troškovi skrbi za roditelje postaju dodatni trošak resursa koji bi se mogli upotrijebiti za podizanje vlastite djece. No, smanjenje ekonomske vrijednosti ne mora se nužno pretvoriti u roditeljski teret. Zaključak da su stariji roditelji izloženi povišenom riziku od umorstva implicira skrivenu premisu o ekonomiji, srodstvu, obrascima suživota i strukturi nasljeđivanja u društvu koja je prisutna prije bilo kakvog empirijskog istraživanja. Roditelji postaju teret svojoj djeci samo ako su djeca primarni skrbnici, kao u poljoprivrednim i skupljačkim društvima.

No, čak je i ideja da su se ljudi tijekom povijesti u zapadnoj civilizaciji oslanjali na proširenu obitelj ili milosrđe svojih potomaka kako bi osigurali udobnost i sigurnost u starosti možda više mit nego činjenica (vidi Postman, 1982). Da bi se razumjela logika sukoba između roditelja i djece, potrebno je odbaciti pretpostavku da među roditeljima i djecom vlada bezuvjetna ljubav i pretpostaviti suprotno - da njihovim odnosima vlada osobni interes i načelo reciprociteta. Jednostavno rečeno, roditelji svojoj djeci pružaju hranu, smještaj, obrazovanje i skrb nadajući se da će im osigurati budućnost i da će i oni njima u starosti osigurati sigurnost i udobnost (Hanawalt, 1993). Povijesni dokazi sugeriraju da su roditelji bili i te kako svjesni svoje osjetljive situacije i da su činili sve da ne postanu teret. Umjesto da se oslanjaju na ljubaznost svoje djece, stari roditelji često su sklapali ugovore o skrbi u starosti s članovima šire obitelji, svećenstvom, pa čak i potpunim neznancima prije negoli s vlastitom djecom (Hanawalt, 1986). Barbara Hanawalt kaže da su umirovljenici često računali provizije koje su očekivali u zamjenu za svoju preostalu imovinu (tj. zemlju) i da su specifično navodili količinu mesa, kruha i piva koju trebaju dobiti svake godine. Neki su čak zahtijevali i određenu ljubav. No, stari roditelji koji nisu imali ljubaznu djecu ni debelu lisnicu svoje su dane završavali kao prosjaci, kao šticećenici crkvenih organizacija i kao subjekti istraga mrtvozornika.

Starost je zaista svojevrsan teret, osobito za siromašne ljude koji su odgajili nezahvalnu djecu.

1 Vidi Las Vegas Review Journal, petak 13. 2001.

No, tvrdnja da vrijednost roditelja opada s godinama i da roditelji postaju teret svojoj djeci previda ključnu povijesnu činjenicu. Njegovanje starih roditelja i podizanje vlastite djece u istom kućanstvu ne znači nužno trošenje malobrojnih resursa. Zapravo, moguće je da vrijedi i suprotno. Povijesni dokazi pokazuju da su se stari roditelji mogli pobrinuti sami za sebe, što je gotovo analogno roditeljskom mirazu za mirovinu. Stari roditelji poduzimali su proaktivne korake sklapajući privatne ugovore, kako bi u starijim godinama sebi osigurali udobnost i sigurnost. Stoga opterećenje djece nije toliko funkcija starosti, koliko je definirano klasom i bogatstvom.

Nadalje, besmisleno je raspravljati o nesigurnosti s kojom se suočavaju stari roditelji a da se ne spomene željno iščekivanje njihove djece da prijeđu iz adolescencije u odraslu dob - ta su dva faktora različiti pritoci iste rijeke iz koje može proizaći sukob. Sa stajališta djeteta, odrastanje je bilo ograničeno iskustvo, jer adolescenti su bili pod kontrolom odrasle osobe, kojoj su služili kao pripravnici, dok im je službeni ulazak u odraslu dob donio prava i privilegije poput stjecanja prava na nasljeđe, što je mladim muškarcima omogućavalo da stvore vlastito kućanstvo zato što su se lakše ženili, a djevojkama da uštede za miraz, što im je olakšavalo udaju. Nismo raspravljali o dobi u kojoj muškarci i žene stječu nove identitete, o ritualima i ceremonijama koji to prate, te ekonomskim poticajima koji produžuju adolescenciju (Hanawalt, 1986). Kao što su povjesničari uočili, običaji i zakoni o nasljeđu bili su važan izvor sukoba među braćom i sestrama, kao i sukoba među roditeljima i djecom. (Gies i Gies, 1987).

Važno je naglasiti i to da te promjene u zakonima i običajima nasljeđivanja nisu nastale pod utjecajem internih obiteljskih sila. Te su promjene stvorile političke, religijske i ekonomske sile, a katkad i bolesti i glad, što je rezultiralo bogatstvom sinova koji su nasljeđivali sve i stvorilo cijelu klasu mladih sinova lišenih nasljedstva. Te su promjene izmijenile bračne prakse i omogućile kćerima i udovicama s djecom da postanu poželjne bračne partnerice, što opet obara tvrdnje evolucionističkih psihologa (Gies i Gies, 1978). Iz tih razloga, pripisivanje uzroka sukoba među roditeljima i djecom teretu koji roditelji predstavljaju u starosti, kao i zlostavljanju od strane roditelja, strašno pojednostavljuje situaciju o kojoj jasno svjedoči i povijest. Zapravo, postoje dokazi da su promjene u zakonima o nasljeđu dovele do toga da svekrve postanu sudionice u ubojstvima žena svojih sino-

va, a ne do ubojstava braće i roditelja (Oldenburg, 2002). To znači da spol sam po sebi ne znači mnogo bez kritičkog istraživanja načina na koji se križa s drugim silama na makrorazini.

U moderno doba, umjesto da dopuste starijim osobama da skrb u osjetljivim godinama prepuštaju ljubaznosti drugih ljudi, države su preuzele veću odgovornost od neznanaca, svećenstva i djece pružajući skrb kroz državne programe poput Medicare/Medicaida i Social Security (Disability) Income (SSI, SSDI) (vidi Cowgill i Holmes, 1979) Zapadni socijalni sustavi osmišljeni su tako da potiču neovisnost, a ne oslanjanje na obiteljske strukture i milosrđe djece (Kumasgai, 1986). Ono što je nekada bilo pitanje privatnih ugovora između dvije strane, formalizirano je u javni ugovor između starijih osoba i države. No, ako su evolucionistički psiholozi u pravu - da su roditelji izloženi većem riziku kada postanu teret svojoj djeci - ta teza zahtijeva daljnju analitičku pozornost.

Predviđa se da će Sjedinjene Države u sljedećim desetljećima doživjeti velike demografske promjene, s porastom broja starijih osoba - «baby boom» generacijom (Fox, 2000). Ako taj demografski trend bude popraćen smanjenjem raspoloživih socijalnih programa za siromašne starije osobe, možda ćemo doživjeti regresiju u odnose poput onih iz poljoprivrednog doba i temeljne obiteljske strukture, pri čemu će djeca postati glavni skrbnici roditeljima, ili ćemo se vratiti u srednjovjekovno doba kad su se roditelji oslanjali na milost neznanaca i crkve. Stariji roditelji mogli bi doživjeti i sudbinu nalik sudbini neželjene djece. Da bi se to spriječilo, država bi trebala: 1) implementirati programe koji štite financijske interese starijih (tj., mirovine i životne uštedevine) kako ovi ne bi postali žrtve kriminala «bijelih ovratnika» 2) financirati socijalne programe koji djeci olakšavaju teret skrbi za starije roditelje. Ako stariji roditelji postanu teret, umorstvo roditelja možda više neće biti stvar kulturalnih mitova i fiktivnih djela, nego učestaliji i teži društveni problem.

ZAKLJUČAK

Ovo istraživanje fokusiralo se na zanemaren i često previđan aspekt umorstva povezanih sa ženama - umorstva roditelja koja čine žene. Koristeći se teorijom utjecaja kao referentnom točkom, nastojali smo istražiti njezinu valjanost pomoću FBI-ovih SHR podataka. Evolucionistička teorija o umorstvima tvrdi da bi nasilje među krvnim srodnicima moralo biti blaže (pravilo nepotizma), i

da rizik roditelja od umorstva raste kako oni stare: «Sada otkrivamo... da su djeca koja češće ubijaju roditelje rođena u kasnijoj dobi svojih roditelja od prosjeka» (Daly i Wilson, 1988a: 103). I dok analiza podataka u umorstvima u Detroitu koju su izvršili Daly i Wilson (1982a, 1988a, 1997, 1999) podržava tu teoriju, naša je analiza ne podržava.² Naša otkrića indiciraju da krvno srodstvo ne mora nužno ublažiti nasilje. Kao što naša analiza pokazuje, kćeri ubijaju svoje biološke majke od dobi ulaska u tinejdžerske godine pa do vlastite starosti.

Oružja upotrijebljena u FOP-u otkrivaju da se žene služe vatrenim oružjem kako bi ubile svoje očeve, kako bi kompenzirale razliku u veličini i snazi, ali se koriste izravnim metodama - intimnim kontaktom - kad ubijaju majke, što podržava hipotezu o fizičkoj snazi (Heide, 1993b). Nadalje, ekstremno nasilje koje često prati takva umorstva zahtijeva mnogo dublje istraživanje sukoba majki i kćeri, te dinamike tih sukoba. Zašto biološke majke trpe glavninu nasilja svojih kćeri? Zašto njihova odluka da se miješaju u veze svojih tinejdžerskih kćeri nailazi na takvo neshvatljivo nasilje? Zašto bi sredovječna žena ubila svoju majku tijekom pružanja skrbi? Sve su to istraživačka pitanja na koja ova studija ne može odgovoriti zbog inherentnih ograničenja podataka i vrste analize koju smo ovdje poduzeli. Dajemo neke sugestije pomoću kojih se ti nedostaci mogu ispraviti.

Prvo, psihološke znanosti ne bi trebale imati monopol na istraživanje umorstva roditelja. Postojeće opisne studije bave se psihopatologijom počinitelja, ali malo govore o samim činovima (vidi Hillbrand i dr., 1999), to jest, način na koji pozadinske sile utječu na akcije počinitelja poznat je, ali ne i kako one djeluju neposredno prije zločina, u obilježjima poprišta zločina i ponašanjima u umorstvu roditelja (tj. na težinu i položaj rana). Ukoliko zauzmemo pristup orijentiran na prijestup, a ne na prijestupnika, umorstva roditelja možemo usporediti s drugim tipovima umorstava.

I dok su maloljetnici imali neproporcionalno visok udio u umorstvima, i dok je smanjenje umorstava koja oni vrše utjecalo na smanjenje cjelokupnog broja umorstava roditelja u SAD-u, umorstva roditelja koja čine adolescenti pretjerano su naglašena, što je kao izvor sukoba naglasilo zlostavljanje od strane roditelja (Hart i Helms, 2003; Heide, 1992). Iako je taj pristup ispravan, on ne istražuje promjenjive društvene, pravne i filozofske senzibilitete koji su možda redefinirali pojam djetinjstva, discipline i kazne tijekom stoljeća. Budući da se umorstvo roditelja često izjednačavalo s mentalnom bolešću ili očajničkom reakcijom na zlostavljanje od strane roditelja, nedostaje nam potpuna slika o odraslim počiniteljima umorstva roditelja, s izuzetkom muškaraca koji su počinili materoubojstvo (vidi Holcomb, 2000; Campion i dr., 1985). Daljnje širenje istraživanja umorstva roditelja može premostiti postojeće rupe u literaturi.

Psiholozi, psihoanalitičari i klinički socijalni radnici koji ispituju počinitelje kao pacijente i skupljaju podatke iz krivično-pravnih institucija ne moraju za znanstvenike biti jedini izvori podataka o umorstvu roditelja. Zapravo, upotreba tih izvora podataka može zamagliti pogled na važne obrasce i trendove. Podaci poput onih iz FBI-evih Uniform Crime Reports-a i Supplementary Homicide Reports-a daju samo malen uvid u umorstva u nekim razdobljima dvadesetog stoljeća. Međutim, izvješća mrtvozornika i novinski članci daju nam mnogo širi pogled na zločin i pravosuđe u ranijim stoljećima. Na taj način, istraživanje umorstva roditelja pomoću arhivskih podataka može ispuniti rupu u literaturi o crtavanjem povijesnim trendova. Povjesničari koji se bave kriminalom i pravosuđem u jedinstvenom su položaju da to učine. Jesu li se sukobi između kćeri i majki i očeva i kćeri ublažili tijekom vremena? Koji su bili izvori sukoba među njima tijekom povijesti, i kako su se mijenjali? Sve su to relevantna pitanja na koja je moguće odgovoriti u budućim istraživanjima. Otkrića ove studije malen su korak u smjeru osvjetljavanja potencijalnih izvora sukoba između kćeri i sinova i njihovih roditelja.

² Daly i Wilson podršku za svoju teoriju traže u istraživanju podataka o ubojstvima u Detroitu iz 1972. Te se godine dogodilo 690 "ne-slučajnih" umorstava. U 47.8% slučajeva, žrtve i počinitelji poznavali su jedni druge. U 27.2% slučajeva, žrtve i počinitelji uopće se nisu poznavali, a u 25% slučajeva, ili u 127 umorstava, žrtve i počinitelji bili su u rodu. No, od 127 žrtava, samo 32 su bili krvni srodnici, a od tih 32, samo 11 su bili roditelji koje su ubila djeca. Oni se nisu oslanjali samo na taj uzorak (N=11), već su upotrijebili i drugi izvor podataka, kanadske podatke o ubojstvima (1974. -1983.). No, čak je i tu bilo samo 7 FOPata i 12 FOM-ova (N=19).

LITERATURA

- Block, C.R., R. Block (1991): "Beginning with Wolfgang: An Agenda for Homicide Research." *Journal of Crime and Justice* XIV, 2, 31-70.
- Browne, A. (1987): *When Battered Women Kill*. New York: Free Press.
- Browne, A., K.R. Williams. (1993): "Gender, Intimacy, and Lethal Violence: Trends from 1976-1987." *Gender and Society* 7: 75-94.
- Buss, D. (2005): *The Murderer Next Door: Why the Mind is Designed to Kill*. New York: Penguin Press.
- Butterfield, F. (1995): *All God's Children: The Bosket Family and the American Tradition of Violence*. New York: Perennial.
- Campion, J., J.M. Cravens, A. Rotholc, H. C. Weinstein, F. Covan, A. Murray (1985): "A Study of 15 Matricidal Men." *American Journal of Psychiatry* 142, 3, 312-317.
- Cowgill, D.O., L.D. Holmes, (1979): *Aging and Modernization*. (eds): New York: Appleton-century Crofts.
- Corder, B.F., B. Ball, Th. Haizlip, M., R. Rollins, R. Beaumont (1976): "Adolescent Parricide: A Comparison with Other Adolescent Murder." *American Journal of Psychiatry* 133 (8): 957-961.
- Daly, M., M. Wilson (1999): "An Evolutionary Psychological Perspective on Homicide." Pp 58-71 in *Studying and Preventing Homicide: Issues and Challenges*. M.D. Smith and M.A. Zahn (eds.): Thousand Oaks, CA: Sage.
- Daly, M., M. Wilson (1997): "Crime and conflict: Homicide in evolutionary psychological perspective." *Crime and Justice* 18: 251-300.
- Daly, M., M. Wilson (1988a): *Homicide*. New York: Aldine De Gruyter.
- Daly, M., M. Wilson (1988b): "Evolutionary social psychology and family homicide." *Science* 242(4878): 519-524.
- Daly, M., M. Wilson (1982a): "Homicide and kinship." *American Anthropologist* 84: 372-378.
- Daly, M., M. Wilson, S.J. Weghorst, (1982b): "Male Sexual Jealousy." *Ethology and Sociobiology* 3: 11-27.
- deChesnay, M. (1985): "Father-daughter incest: An overview." *Behavioral Sciences & the Law* 3(4): 391-402.
- Dobash, R. E., R.P. Dobash (1984): "The Nature and Antecedents of Violent Events." *British Journal of Criminology* 24(3): 269-288.
- Dobash, R. E., R.P. Dobash (1979): *Violence Against Wives: A Case Against Patriarchy*. NY: Free Press.
- Dube, R., M. Hebert, (1988): "Sexual abuse of children under 12 years of age: A review of 511 cases." *Child Abuse and Neglect* 12: 321-330.
- Ewing, Ch.P. (1990): *Kids Who Kill*. New York: Lexington Books.
- Federal Bureau of Investigation (1998): *Crime in the United States*. Washington D.C.: Department of Justice.
- Finkelhor, D., G. Hotaling, I.A. Lewis, C. Smith (1990): "Sexual abuse in a national sample of adult men and women: Prevalence, characteristics, and risk factors." *Child Abuse and Neglect* 14: 19-28.
- Fox, J.A. (2000): "Demographics and U.S. Homicide." Pp 288-317 in *The Crime Drop in America*, edited by Alfred Blumstein and Joel Wallman. New York: Cambridge University Press.
- Gelles, R., M. Straus, (1985): "Violence in the American Family." Pp 55-110 in *Crime and the Family*, edited by A. Lincoln and M. Straus. Springfield, IL: Charles C. Thomas.
- Gies, F., J. Gies (1987): *Marriage and the family in the Middle Ages*. New York: Harper & Row.
- Gies, F., J. Gies (1978): *Women in the Middle Ages*. New York: Harper Perennial.
- Grossman, D. (1995): *On Killing: The Psychological Cost of Learning to Kill in War and Society*. New York: Back Bay Books.
- Hanawalt, B. (1993): *Growing up in Medieval London: The Experience of Childhood in History*. New York: Oxford University Press.
- Hanawalt, B. (1986): *The Ties that Bound: Peasant families in Medieval England*. New York: Oxford University Press.
- Hart, J. J. Helms, (2003): "Factors of parricide: Allowance of the use of battered child syndrome as a defense." *Aggression and Violent Behavior* 8: 671-683.
- Heide, K. (1999): *Young Killers: The Challenge of Juvenile Homicide*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Heide, K. (1996): "Dangerously antisocial kids who kill their parents: Toward a better understanding of the phenomenon." Pp228-233 in *The Nature of Homicide: Trends and Changes*. Proceedings of the 1996 Meeting of the Homicide Research Working Group. NIJ Research Report.
- Heide, K. (1993a): "Parents who get killed and the children who kill them." *The Journal of Interpersonal Violence* 8(4): 531-544.
- Heide, K. (1993b): "Weapons used by juveniles and adults to kill parents." *Behavioral Sciences and the Law* 11: 397-405.
- Heide, K. (1992): *Why Kids Kill Parents: Child Abuse and Adolescent Homicide*. Columbus, OH: Ohio State University Press.
- Heide, K., Petee, T. (2003): "Parents who get killed and the children who kill them: An examination of 24 years of data." Pp 319-335 in *Proceedings of the 2003*

- Meeting of the Homicide Research Working Group. Chicago, IL: Homicide Research Working Group.
- Hillbrand, M., J.W. Alexandre, J.L. Young, R.T. Spitz (1998): "Parricides: Characteristics of offenders and victims, legal factors, and treatment issues." *Aggression and Violent Behavior* 4(2): 179-190.
- Holcomb, W. (2000): "Matricide: Primal aggression in search of self-affirmation." *Psychiatry* 63(3): 264-287.
- Jensen, V. (2001): *Why Women Kill: Homicide & Gender Equality*. Boulder, CO: Lynne Reinner Kingdon.
- Kumagai, F. (1986): "Modernization and the family in Japan." *Journal of Family History* 11(4): 371-382.
- Lane, R. (1997): *Murder in America*. Columbus, OH: Ohio State University Press.
- Lane, R. (1979): *Violent Death in the City: Suicide, Accident, and Murder in the Nineteenth-Century Philadelphia*. Columbus, OH: Ohio State University Press.
- Maltz, M.D. (1998): "Visualizing Homicide: A Research Note." *Journal of Quantitative Criminology* 15 (4): 397-410.
- Merz-Perez, L., K. Heide (2004): *Animal Cruelty: Pathway to Violence against People*. Walnut Creek, CA: Alta Mira Press.
- Messerschmidt, J.W. (1997): *Crime as Structured Action: Gender, Race, Class, and Crime in the Making*. Thousand oaks, CA: Sage.
- Messerschmidt, J.W. (1993): *Masculinities and Crime: Critique and Reconceptualization of Theory*. Lanham, MD: Rowman & Littlefield.
- Millaud, F., N. Auclair, D. Meunier. (1996): "Parricide and Mental Illness." *International Journal of Law and Psychiatry* 19 (2): 173-182.
- Murray, J. (2000): "Psychological profiles of pedophiles and child molesters." *The Journal of Psychology* 134(2): 211-224.
- Newburn, T., E. Stanko (1994): *Just Boys Doing Business?* (Eds.) New York: Routledge.
- Ogle, R., S., Katkin, D. Maier, Th.J. Bernard, (1995): "A Theory of Homicidal Behavior among Women." *Criminology* 33 (2): 173-190.
- Oldenburg, V. T. (2002): *Dowry Murder: The Imperial Origins of a Cultural Crime*. New York: Oxford University Press.
- Polk, K. (1994): *When Men Kill: Scenarios of Masculine Violence*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Postman, N. (1982): *The Disappearance of Childhood*. New York: Vintage Books.
- Raizen, K.H. (1960): "A Case of Matricide-Patricide," *British Journal of Delinquency*. 10 (4): 277-295.
- Rice, M., G. Harris (2002): "Men who molest their sexually immature daughters: Is a special explanation required?" *Journal of Abnormal Psychology* 111 (2): 329-339.
- Riedel, M. (1999): "Sources of Homicide Data." Pp 31-52 in *Studying and Preventing Homicide: Issues and Challenges*. M.D. Smith and M.A. Zahn (eds.): Thousand Oaks, CA: Sage.
- Shon, P.C.H., J. Targonski, (2003c): "Declining trends in U.S. parricides 1976-1998." *International Journal of Law and Psychiatry* 26(4): 387-402.
- Short, J.F. Jr. (1997): *Poverty, Ethnicity, and Violent Crime*. Boulder, CO: Westview Press.
- Smith, D.A. (1979): "Sex and Deviance: An Assessment of major Sociological Variables." *The Sociological Quarterly* (20): 183-195.
- Smith, D.A., R. Paternoster (1987): "The Gender Gap in Theories of Deviance: Issues and Evidence." *Journal of Research in Crime and Delinquency* 24(2): 140-172.
- Tanay, E. (1975): "Reactive Parricide." *Journal of Forensic Science* 21: 76-82.
- Tufte, E.R. (1983): *The Visual Display of Quantitative Information*. Cheshire, Connecticut: Graphics Press.
- Walker, L. (1979): *The Battered Woman*. New York: Harper & Row.
- Walker, L. (1989): *Terrifying Love: Why Battered Women Kill and How Society Responds*. New York: Harper and Row.
- Walker, L. (2000): *The Battered Woman Syndrome*. NY: Springer
- Weisman, A.M., K.Sh. Kaushal (1997): "Forensic Analysis and Psycholegal Implications of Parricide and Attempted Parricide." *Journal of Forensic Science* 42 (6): 1107-1113.
- Wolfgang, M.E. (1958): *Patterns in Criminal Homicide*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press
- Zahn, M.A., P.L. McCall (1999): "Homicide in the 20th Century United States: Trends and Patterns." Pp 10-30 in *Studying and Preventing Homicide: Issues and Challenges*. M.D. Smith and M.A. Zahn (eds.): Thousand Oaks, CA: Sage.